פרשת ויגש

ספר בראשית · עם פירוש רש״י

נוסח המקרא: מקרא על פי המסורה (CC BY-SA), באדיבות ספריא.
פירוש רש״י: Pentateuch with Rashi's commentary by M. Rosenbaum and A.M. Silbermann, 1929-1934 (Public Domain), באדיבות ספריא.
הקובץ מופץ בחינם ברישיון CC BY-SA: מותר להעתיק ולהפיץ, עם ציון המקור ובאותו רישיון.
geulaquiz.com

פרק מ״ד

י״ח וַיִּגַּשׁ אֵלָיו יְהוּדָה וַיֹּאמֶר בִּי אֲדֹנִי יְדַבֶּר־נָא עַבְדְּךָ דָבָר בְּאָזְנֵי אֲדֹנִי וְאַל־יִחַר אַפְּךָ בְּעַבְדֶּךָ כִּי כָמוֹךָ כְּפַרְעֹה׃

ויגש אליו וגומר ... דבר באזני אדני. יִכָּנְסוּ דְּבָרַי בְּאָזְנֶיךָ׃

ואל יחר אפך. מִכָּאן אַתָּה לָמֵד שֶׁדִּבֵּר אֵלָיו קָשׁוֹת׃

כי כמוך כפרעה. חָשׁוּב אַתָּה בְּעֵינַי כְּמֶלֶךְ, זֶהוּ פְּשׁוּטוֹ. וּמִדְרָשׁוֹ סוֹפְךָ לִלְקוֹת עָלָיו בְּצָרַעַת כְּמוֹ שֶׁלָּקָה פַּרְעֹה עַל יְדֵי זְקֵנָתִי שָׂרָה עַל לַיְלָה אַחַת שֶׁעִכְּבָה (בראשית רבה). דָּבָר אַחֵר מַה פַּרְעֹה גּוֹזֵר וְאֵינוֹ מְקַיֵּם, מַבְטִיחַ וְאֵינוֹ עוֹשֶׂה, אַף אַתָּה כֵּן; וְכִי זוֹ הִיא שִׂימַת עַיִן שֶׁאָמַרְתָּ לָשׂוּם עֵינְךָ עָלָיו? דָּבָר אַחֵר, כִּי כָמוֹךָ כְּפַרְעֹה, אִם תַּקְנִיטֵנִי אֶהֱרֹג אוֹתְךָ וְאֶת אֲדוֹנֶךָ (בראשית רבה)׃

י״ט אֲדֹנִי שָׁאַל אֶת־עֲבָדָיו לֵאמֹר הֲיֵשׁ־לָכֶם אָב אוֹ־אָח׃

שאל את עבדיו. מִתְּחִלָּה בַּעֲלִילָה בָּאתָ עָלֵינוּ, לָמָּה הָיָה לְךָ לִשְׁאֹל כָּל אֵלֶּה? בְּתֹךְ הֵיינוּ מְבַקְּשִׁים? אוֹ אֲחוֹתֵנוּ אַתָּה מְבַקֵּשׁ? וְאַף עַל פִּי כֵן

כ׳ וַנֹּאמֶר אֶל־אֲדֹנִי יֶשׁ־לָנוּ אָב זָקֵן וְיֶלֶד זְקֻנִים קָטָן וְאָחִיו מֵת וַיִּוָּתֵר הוּא לְבַדּוֹ לְאִמּוֹ וְאָבִיו אֲהֵבוֹ׃

ונאמר אל אדוני, לֹא כְּחַדְנוּ מִפְּךָ דָּבָר (בראשית רבה)׃

ואחיו מת. מִפְּנֵי הַיִּרְאָה הָיָה מוֹצִיא דִּבַּר שֶׁקֶר מִפִּיו, אָמַר אִם אוֹמַר לוֹ שֶׁהוּא קַיָּם, יֹאמַר הֲבִיאוּהוּ אֵצְלִי׃

לבדו לאמו. מֵאוֹתוֹ הָאֵם אֵין לוֹ עוֹד אָח׃

כ״א וַתֹּאמֶר אֶל־עֲבָדֶיךָ הוֹרִדֻהוּ אֵלַי וְאָשִׂימָה עֵינִי עָלָיו׃

כ״ב וַנֹּאמֶר אֶל־אֲדֹנִי לֹא־יוּכַל הַנַּעַר לַעֲזֹב אֶת־אָבִיו וְעָזַב אֶת־אָבִיו וָמֵת׃

ועזב את אביו ומת. אִם יַעֲזֹב אֶת אָבִיו, דּוֹאֲגִים אָנוּ שֶׁמָּא יָמוּת בַּדֶּרֶךְ, שֶׁהֲרֵי אִמּוֹ בַּדֶּרֶךְ מֻתָּה׃

כ״ג וַתֹּאמֶר אֶל־עֲבָדֶיךָ אִם־לֹא יֵרֵד אֲחִיכֶם הַקָּטֹן אִתְּכֶם לֹא תֹסִפוּן לִרְאוֹת פָּנָי׃

כ״ד וַיְהִי כִּי עָלִינוּ אֶל־עַבְדְּךָ אָבִי וַנַּגֶּד־לוֹ אֶת דִּבְרֵי אֲדֹנִי׃

כ״ה וַיֹּאמֶר אָבִינוּ שֻׁבוּ שִׁבְרוּ־לָנוּ מְעַט־אֹכֶל׃

כ״ו וַנֹּאמֶר לֹא נוּכַל לָרֶדֶת אִם־יֵשׁ אָחִינוּ הַקָּטֹן אִתָּנוּ וְיָרַדְנוּ כִּי־לֹא נוּכַל לִרְאוֹת פְּנֵי הָאִישׁ וְאָחִינוּ הַקָּטֹן אֵינֶנּוּ אִתָּנוּ׃

כ״ז וַיֹּאמֶר עַבְדְּךָ אָבִי אֵלֵינוּ אַתֶּם יְדַעְתֶּם כִּי שְׁנַיִם יָלְדָה־לִּי אִשְׁתִּי׃

כ״ח וַיֵּצֵא הָאֶחָד מֵאִתִּי וָאֹמַר אַךְ טָרֹף טֹרַף וְלֹא רְאִיתִיו עַד־הֵנָּה׃

כ״ט וּלְקַחְתֶּם גַּם־אֶת־זֶה מֵעִם פָּנַי וְקָרָהוּ אָסוֹן וְהוֹרַדְתֶּם אֶת־שֵׂיבָתִי בְּרָעָה שְׁאֹלָה׃

וקרהו אסון. שֶׁהַשָּׂטָן מְקַטְרֵג בִּשְׁעַת הַסַּכָּנָה (בראשית רבה)׃

והורדתם את שיבתי וגו׳. עַכְשָׁו כְּשֶׁהוּא אֶצְלִי, אֲנִי מִתְנַחֵם בּוֹ עַל אִמּוֹ וְעַל אָחִיו, וְאִם יָמוּת זֶה, דּוֹמֶה עָלַי שֶׁשִּׁלְשְׁתָּן מֵתוּ בְּיוֹם אֶחָד׃

ל׳ וְעַתָּה כְּבֹאִי אֶל־עַבְדְּךָ אָבִי וְהַנַּעַר אֵינֶנּוּ אִתָּנוּ וְנַפְשׁוֹ קְשׁוּרָה בְּנַפְשׁוֹ׃

ל״א וְהָיָה כִּרְאוֹתוֹ כִּי־אֵין הַנַּעַר וָמֵת וְהוֹרִידוּ עֲבָדֶיךָ אֶת־שֵׂיבַת עַבְדְּךָ אָבִינוּ בְּיָגוֹן שְׁאֹלָה׃

והיה כראותו כי אין הנער ומת. אָבִיו מְצָרָתוֹ׃

ל״ב כִּי עַבְדְּךָ֞ עָרַ֣ב אֶת־הַנַּ֗עַר מֵעִ֤ם אָבִי֙ לֵאמֹ֔ר אִם־לֹ֥א אֲבִיאֶ֖נּוּ אֵלֶ֑יךָ וְחָטָ֥אתִי לְאָבִ֖י כָּל־הַיָּמִֽים׃

כי עבדך ערב את הנער. וְאִם תֹּאמַר, לָמָּה אֲנִי נִכְנָס לַתִּגָּר יוֹתֵר מִשְּׁאָר אַחַי? הֵם כֻּלָּם מִבַּחוּץ וַאֲנִי נִתְקַשַּׁרְתִּי בְּקֶשֶׁר חָזָק לִהְיוֹת מְגֻדָּה בב׳ עוֹלָמוֹת׃

ל״ג וְעַתָּ֗ה יֵשֶׁב־נָ֤א עַבְדְּךָ֙ תַּ֣חַת הַנַּ֔עַר עֶ֖בֶד לַאדֹנִ֑י וְהַנַּ֗עַר יַעַל֙ עִם־אֶחָ֔יו׃

ישב נא עבדך וגו׳. לְכָל דָּבָר אֲנִי מְעֻלֶּה מִמֶּנּוּ, לִגְבוּרָה וּלְמִלְחָמָה וּלְשַׁמֵּשׁ (בראשית רבה)׃

ל״ד כִּֽי־אֵיךְ֩ אֶֽעֱלֶ֨ה אֶל־אָבִ֜י וְהַנַּ֣עַר אֵינֶ֣נּוּ אִתִּ֗י פֶּן־אֶרְאֶ֛ה בָּרָ֥ע אֲשֶׁר־יִמְצָ֖א אֶת־אָבִֽי׃

פרק מ״ה

א׳ וְלֹא־יָכֹ֤ל יוֹסֵף֙ לְהִתְאַפֵּ֔ק לְכֹ֖ל הַנִּצָּבִ֣ים עָלָ֑יו וַיִּקְרָ֗א הוֹצִ֤יאוּ כָל־אִישׁ֙ מֵעָלָ֔י וְלֹא־עָמַ֥ד אִישׁ֙ אִתּ֔וֹ בְּהִתְוַדַּ֥ע יוֹסֵ֖ף אֶל־אֶחָֽיו׃

ולא יכל יוסף להתאפק לכל הנצבים. לֹא הָיָה יָכוֹל לִסְבֹּל שֶׁיִּהְיוּ מִצְרִים נִצָּבִים עָלָיו וְשׁוֹמְעִין שֶׁאֶחָיו מִתְבַּיְּשִׁין בְּהִוָּדְעוֹ לָהֶם׃

ב׳ וַיִּתֵּ֥ן אֶת־קֹל֖וֹ בִּבְכִ֑י וַיִּשְׁמְע֣וּ מִצְרַ֔יִם וַיִּשְׁמַ֖ע בֵּ֥ית פַּרְעֹֽה׃

וישמע בית פרעה. בֵּיתוֹ שֶׁל פַּרְעֹה, כְּלוֹמַר, עֲבָדָיו וּבְנֵי בֵיתוֹ, וְאֵין זֶה לְשׁוֹן בַּיִת מַמָּשׁ, אֶלָּא כְּמוֹ בֵּית יִשְׂרָאֵל, בֵּית יְהוּדָה, מישנ״דה בְּלַעַז׃

ג׳ וַיֹּ֤אמֶר יוֹסֵף֙ אֶל־אֶחָ֔יו אֲנִ֖י יוֹסֵ֑ף הַעוֹד֙ אָבִ֣י חָ֔י וְלֹא־יָכְל֥וּ אֶחָ֛יו לַעֲנ֖וֹת אֹת֑וֹ כִּ֥י נִבְהֲל֖וּ מִפָּנָֽיו׃

נבהלו מפניו. מִפְּנֵי הַבּוּשָׁה׃

ד׳ וַיֹּ֤אמֶר יוֹסֵף֙ אֶל־אֶחָ֔יו גְּשׁוּ־נָ֥א אֵלַ֖י וַיִּגָּ֑שׁוּ וַיֹּ֗אמֶר אֲנִ֤י יוֹסֵף֙ אֲחִיכֶ֔ם אֲשֶׁר־מְכַרְתֶּ֥ם אֹתִ֖י מִצְרָֽיְמָה׃

גשו נא אלי. רָאָה אוֹתָם נְסוֹגִים לְאָחוֹר, אָמַר עַכְשָׁו אַחַי נִכְלָמִים, קָרָא לָהֶם בְּלָשׁוֹן רַכָּה וְתַחֲנוּנִים, וְהֶרְאָה לָהֶם שֶׁהוּא מָהוּל (בראשית רבה)׃

ה׳ וְעַתָּ֣ה | אַל־תֵּעָצְב֣וּ וְאַל־יִחַ֣ר בְּעֵינֵיכֶ֗ם כִּֽי־מְכַרְתֶּ֥ם אֹתִ֛י הֵ֖נָּה כִּ֣י לְמִחְיָ֑ה שְׁלָחַ֨נִי אֱלֹהִ֜ים לִפְנֵיכֶֽם׃

למחיה. לִהְיוֹת לָכֶם לְמִחְיָה׃

ו׳ כִּֽי־זֶ֣ה שְׁנָתַ֗יִם הָרָעָב֙ בְּקֶ֣רֶב הָאָ֔רֶץ וְע֥וֹד חֲמֵ֖שׁ שָׁנִ֑ים אֲשֶׁ֥ר אֵין־חָרִ֖ישׁ וְקָצִֽיר׃

כי זה שנתים הרעב. עִבְרוּ מִשְּׁנֵי הָרָעָב׃

ז׳ וַיִּשְׁלָחֵ֨נִי אֱלֹהִ֜ים לִפְנֵיכֶ֗ם לָשׂ֤וּם לָכֶם֙ שְׁאֵרִ֣ית בָּאָ֔רֶץ וּלְהַחֲיוֹת֥ לָכֶ֖ם לִפְלֵיטָ֥ה גְדֹלָֽה׃

ח׳ וְעַתָּ֗ה לֹא־אַתֶּם֙ שְׁלַחְתֶּ֣ם אֹתִ֔י הֵ֖נָּה כִּ֣י הָאֱלֹהִ֑ים וַיְשִׂימֵ֨נִי֙ לְאָ֣ב לְפַרְעֹ֔ה וּלְאָד֖וֹן לְכָל־בֵּיתוֹ֙ וּמֹשֵׁ֔ל בְּכֹ֖ל אֶ֥רֶץ מִצְרָֽיִם׃

לאב. לְחָבֵר וּלְפַטְרוֹן׃

ט׳ מַהֲרוּ֙ וַעֲל֣וּ אֶל־אָבִ֔י וַאֲמַרְתֶּ֣ם אֵלָ֔יו כֹּ֥ה אָמַ֖ר בִּנְךָ֣ יוֹסֵ֑ף שָׂמַ֨נִי אֱלֹהִ֜ים לְאָד֗וֹן לְכָל־מִצְרָ֔יִם רְדָ֥ה אֵלַ֖י אַל־תַּעֲמֹֽד׃

ועלו אל אבי. אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל גְּבוֹהָה מִכָּל הָאֲרָצוֹת׃

י׳ וְיָשַׁבְתָּ֞ בְּאֶ֣רֶץ־גֹּ֗שֶׁן וְהָיִ֤יתָ קָרוֹב֙ אֵלַ֔י אַתָּ֖ה וּבָנֶ֣יךָ וּבְנֵ֣י בָנֶ֑יךָ וְצֹאנְךָ֥ וּבְקָרְךָ֖ וְכָל־אֲשֶׁר־לָֽךְ׃

י״א וְכִלְכַּלְתִּ֥י אֹתְךָ֖ שָׁ֑ם כִּי־ע֤וֹד חָמֵשׁ֙ שָׁנִ֣ים רָעָ֔ב פֶּן־תִּוָּרֵ֥שׁ אַתָּ֛ה וּבֵיתְךָ֖ וְכֹל־אֲשֶׁר־לָֽךְ׃

פן תורש. דִּלְמָא תִּתְמַסְכַּן, לְשׁוֹן מוֹרִישׁ וּמַעֲשִׁיר׃

י״ב וְהִנֵּ֤ה עֵינֵיכֶם֙ רֹא֔וֹת וְעֵינֵ֖י אָחִ֣י בִנְיָמִ֑ין כִּֽי־פִ֥י הַמְדַבֵּ֖ר אֲלֵיכֶֽם׃

והנה עיניכם ראות. בִּכְבוֹדִי, וְשֶׁאֲנִי אַחִיכֶם שֶׁאֲנִי מָהוּל כָּכֶם, וְעוֹד, **כי פי המדבר אליכם** בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ (בראשית רבה):

ועיני אחי בנימין. הִשְׁוָה אֶת כֻּלָּם יַחַד לוֹמַר, שֶׁכְּשֵׁם שֶׁאֵין לִי שִׂנְאָה עַל בִּנְיָמִין אָחִי, שֶׁהֲרֵי לֹא הָיָה בְּמִכְירָתִי, כָּךְ אֵין בְּלִבִּי שִׂנְאָה עֲלֵיכֶם:

י״ג וְהִגַּדְתֶּם לְאָבִי אֶת־כָּל־כְּבוֹדִי֙ בְּמִצְרַ֔יִם וְאֵ֖ת כָּל־אֲשֶׁ֣ר רְאִיתֶ֑ם וּמִהַרְתֶּ֥ם וְהוֹרַדְתֶּ֛ם אֶת־אָבִ֖י הֵנָּֽה׃

י״ד וַיִּפֹּ֗ל עַל־צַוְּארֵי֙ בִּנְיָמִ֣ן אָחִ֔יו וַיֵּ֖בְךְּ וּבִנְיָמִ֑ן בָּכָ֖ה עַל־צַוָּארָֽיו׃

ויפל על צוארי בנימין אחיו ויבך. עַל שְׁנֵי מִקְדָּשׁוֹת שֶׁעֲתִידִין לִהְיוֹת בְּחֶלְקוֹ שֶׁל בִּנְיָמִין וְסוֹפָן לֵחָרֵב:

ובנימין בכה על צואריו. עַל מִשְׁכַּן שִׁילֹה שֶׁעֲתִיד לִהְיוֹת בְּחֶלְקוֹ שֶׁל יוֹסֵף וְסוֹפוֹ לֵחָרֵב (שם):

ט״ו וַיְנַשֵּׁ֥ק לְכָל־אֶחָ֖יו וַיֵּ֣בְךְּ עֲלֵהֶ֑ם וְאַחֲרֵי֙ כֵּ֣ן דִּבְּר֣וּ אֶחָ֔יו אִתּֽוֹ׃

ואחרי כן. מֵאַחַר שֶׁרָאוּהוּ בּוֹכֶה וְלִבּוֹ שָׁלֵם עִמָּהֶם **דברו אחיו אתו** שֶׁמִּתְּחִלָּה הָיוּ בּוֹשִׁים מִמֶּנּוּ:

ט״ז וְהַקֹּ֣ל נִשְׁמַ֔ע בֵּ֖ית פַּרְעֹ֑ה לֵאמֹ֗ר בָּ֚אוּ אַחֵ֣י יוֹסֵ֔ף וַיִּיטַ֖ב בְּעֵינֵ֣י פַרְעֹ֑ה וּבְעֵינֵ֖י עֲבָדָֽיו׃

והקל נשמע בית פרעה. כְּמוֹ בְּבֵית פַּרְעֹה, וְזֶהוּ לְשׁוֹן בַּיִת מַמָּשׁ:

י״ז וַיֹּ֤אמֶר פַּרְעֹה֙ אֶל־יוֹסֵ֔ף אֱמֹ֥ר אֶל־אַחֶ֖יךָ זֹ֣את עֲשׂ֑וּ טְעָנ֤וּ אֶת־בְּעִירְכֶם֙ וּלְכ֣וּ בֹ֔אוּ אַ֖רְצָה כְּנָֽעַן׃

טענו את בעירכם. תְּבוּאָה:

י״ח וּקְח֣וּ אֶת־אֲבִיכֶ֗ם וְאֶת־בָּתֵּיכֶם֙ וּבֹ֣אוּ אֵלַ֔י וְאֶתְּנָ֥ה לָכֶ֖ם אֶת־טוּב֙ אֶ֣רֶץ מִצְרַ֔יִם וְאִכְל֖וּ אֶת־חֵ֥לֶב הָאָֽרֶץ׃

את טוב ארץ מצרים. אֶרֶץ גֹּשֶׁן, נִבָּא וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ מַה נִּבָּא, סוֹפָם לַעֲשׂוֹתָהּ כְּמִצּוּלָה שֶׁאֵין בָּהּ דָּגִים:

חלב הארץ. כָּל חֵלֶב לְשׁוֹן מֵיטַב הוּא:

י״ט וְאַתָּ֣ה צֻוֵּ֔יתָה זֹ֣את עֲשׂ֔וּ קְח֥וּ לָכֶ֛ם מֵאֶ֥רֶץ מִצְרַ֖יִם עֲגָל֣וֹת לְטַפְּכֶ֑ם וְלִנְשֵׁיכֶם֙ וּנְשָׂאתֶ֣ם אֶת־אֲבִיכֶ֔ם וּבָאתֶֽם׃

ואתה צויתה. מִפִּי, לוֹמַר לָהֶם:

זאת עשו. כָּךְ אֱמֹר לָהֶם, שֶׁבְּרִשׁוּתִי הוּא:

כ׳ וְעֵינְכֶ֖ם אַל־תָּ֣ח�s עַל־כְּלֵיכֶ֑ם כִּי־טוּב֙ כָּל־אֶ֣רֶץ מִצְרַ֔יִם לָכֶ֥ם הִ֖וא׃

כ״א וַיַּֽעֲשׂוּ־כֵ֖ן בְּנֵ֣י יִשְׂרָאֵ֑ל וַיִּתֵּ֨ן לָהֶ֜ם יוֹסֵ֗ף עֲגָל֛וֹת עַל־פִּ֥י פַרְעֹ֖ה וַיִּתֶּן־לָהֶ֥ם צֵדָ֖ה לַדָּֽרֶךְ׃

כ״ב לְכֻלָּ֣ם נָתַ֔ן לָאִ֥ישׁ חֲלִפ֖וֹת שְׂמָלֹ֑ת וּלְבִנְיָמִ֗ן נָתַן֙ שְׁלֹ֣שׁ מֵא֣וֹת כֶּ֔סֶף וְחָמֵ֖שׁ חֲלִפֹ֥ת שְׂמָלֹֽת׃

כ״ג וּלְאָבִ֗יו שָׁלַ֤ח כְּזֹאת֙ עֲשָׂרָ֣ה חֲמֹרִ֔ים נֹשְׂאִ֖ים מִטּ֣וּב מִצְרַ֑יִם וְעֶשֶׂר֙ אָתֹנֹ֣ת נֹשְׂאֹ֔ת בָּ֥ר וָלֶ֖חֶם וּמָזֹ֥ון לְאָבִ֖יו לַדָּֽרֶךְ׃

שלח כזאת. כַּחֶשְׁבּוֹן הַזֶּה, וּמַהוּ הַחֶשְׁבּוֹן? **עשרה חמרים וגו׳**:

מטוב מצרים. מָצִינוּ בַּתַּלְמוּד שֶׁשָּׁלַח לוֹ יַיִן יָשָׁן שֶׁדַּעַת זְקֵנִים נוֹחָה הֵימֶנּוּ, וּמִדְרַשׁ אַגָּדָה גְּרִיסִין שֶׁל פּוּל:

בר ולחם. כְּתַרְגּוּמוֹ:

ומזון. לְפָתָן:

כ״ד וַיְשַׁלַּ֥ח אֶת־אֶחָ֖יו וַיֵּלֵ֑כוּ וַיֹּ֣אמֶר אֲלֵהֶ֗ם אַל־תִּרְגְּזוּ֙ בַּדָּֽרֶךְ׃

אל תרגזו בדרך. אַל תִּתְעַסְּקוּ בְּדָבָר הֲלָכָה שֶׁלֹּא תִרְגְּזוּ עֲלֵיכֶם הַדֶּרֶךְ, דְּ״אַ אַל תַּפְסִיעוּ פְּסִיעָה גַּסָּה וְהִכָּנְסוּ בַּחֲמָה לָעִיר; וּלְפִי פְּשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא יֵשׁ לוֹמַר, לְפִי שֶׁהָיוּ נִכְלָמִים, הָיָה דּוֹאֵג, שֶׁמָּא יָרִיבוּ בַּדֶּרֶךְ עַל דְּבַר מְכִירָתוֹ, לְהִתְוַכֵּחַ זֶה עִם זֶה וְלוֹמַר עַל יָדְךָ נִמְכַּר, אַתָּה סִפַּרְתָּ לָשׁוֹן הָרָע עָלָיו, וְגָרַמְתָּ לָנוּ לִשְׁנֹאתוֹ:

כ״ה וַיַּעֲלוּ מִמִּצְרַיִם וַיָּבֹאוּ֙ אֶֽרֶץ כְּנַ֔עַן אֶל־יַעֲקֹ֖ב אֲבִיהֶֽם׃

כ״ו וַיַּגִּ֣דוּ לוֹ֮ לֵאמֹר֒ עֹ֣וד יוֹסֵ֔ף חַ֖י וְכִי־ה֣וּא מֹשֵׁ֑ל בְּכָל־אֶ֣רֶץ מִצְרָ֔יִם וַיָּפָ֥ג לִבּ֖וֹ כִּ֥י לֹא־הֶאֱמִ֖ין לָהֶֽם׃

וכי הוא משל. וַאֲשֶׁר הוּא מוֹשֵׁל׃

ויפג לבו. נֶחְלַשׁ לִבּוֹ וְהָלַךְ מִלְהַאֲמִין, לֹא הָיָה לִבּוֹ פּוֹנֶה אֶל הַדְּבָרִים, לְשׁוֹן מְפִיגִין טַעֲמָן בִּלְשׁוֹן מִשְׁנָה וּכְמוֹ מֵאַיִן הֲפָגוֹת (איכה ג׳), וְרֵיחוֹ לֹא נָמַר (ירמיהו מ״ח), מְתַרְגְּמִינַן וְרֵיחֵיהּ לָא פָּג׃

כ״ז וַיְדַבְּר֣וּ אֵלָ֗יו אֵת֙ כָּל־דִּבְרֵ֣י יוֹסֵ֔ף אֲשֶׁ֥ר דִּבֶּ֖ר אֲלֵהֶ֑ם וַיַּ֗רְא אֶת־הָֽעֲגָלֹות֙ אֲשֶׁר־שָׁלַ֣ח יוֹסֵ֔ף לָשֵׂ֖את אֹתֹ֑ו וַתְּחִ֥י רֽוּחַ־יַעֲקֹ֖ב אֲבִיהֶֽם׃

את כל דברי יוסף. סִימָן מָסֹר לָהֶם בַּמֶּה הָיָה עוֹסֵק כְּשֶׁפֵּרֵשׁ מִמֶּנּוּ – בְּפָרָשַׁת עֶגְלָה עֲרוּפָה, זֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר **וירא את העגלות אשר שלח יוסף**, וְלֹא נֶאֱמַר אֲשֶׁר שָׁלַח פַּרְעֹה׃

ותחי רוח יעקב. שָׁרְתָה עָלָיו שְׁכִינָה, שֶׁפֵּרְשָׁה מִמֶּנּוּ׃

כ״ח וַיֹּ֣אמֶר יִשְׂרָאֵ֗ל רַ֚ב עֹוד־יֹוסֵ֣ף בְּנִ֔י חַ֖י אֵלְכָ֣ה וְאֶרְאֶ֑נּוּ בְּטֶ֥רֶם אָמֽוּת׃

רב. רַב לִי עוֹד שִׂמְחָה וְחֶדְוָה הוֹאִיל וְעוֹד יוֹסֵף בְּנִי חַי׃

פרק מ״ו

א׳ וַיִּסַּ֣ע יִשְׂרָאֵ֗ל וְכָל־אֲשֶׁר־לֹו֙ וַיָּבֹ֣א בְּאֵ֣רָה שָׁבַ֔ע וַיִּזְבַּ֥ח זְבָחִ֖ים לֵאלֹהֵ֣י אָבִ֑יו יִצְחָֽק׃

בארה שבע. כְּמוֹ לִבְאֹר שֶׁבַע; הֵ״א בְּסוֹף תֵּבָה בִּמְקוֹם לָמֶ״ד בְּתִפְחָלָתָהּ׃

לאלהי אביו יצחק. חַיָּב אָדָם בִּכְבוֹד אָבִיו יוֹתֵר מִבִּכְבוֹד זְקֵנוֹ, לְפִיכָךְ תָּלָה בְּיִצְחָק וְלֹא בְּאַבְרָהָם׃

ב׳ וַיֹּ֣אמֶר אֱלֹהִ֗ים ׀ לְיִשְׂרָאֵל֙ בְּמַרְאֹ֣ת הַלָּ֔יְלָה וַיֹּ֖אמֶר יַעֲקֹ֣ב ׀ יַעֲקֹ֑ב וַיֹּ֖אמֶר הִנֵּֽנִי׃

יעקב יעקב. לְשׁוֹן חִבָּה׃

ג׳ וַיֹּ֣אמֶר אָנֹכִ֣י הָאֵ֣ל אֱלֹהֵ֣י אָבִ֔יךָ אַל־תִּירָ֖א מֵרְדָ֣ה מִצְרַ֑יְמָה כִּי־לְגֹ֥וי גָּדֹ֛ול אֲשִׂימְךָ֥ שָֽׁם׃

אל תירא מרדה מצרימה. לְפִי שֶׁהָיָה מֻצָּר עַל שֶׁנִּזְקַק לָצֵאת לְחוּצָה לָאָרֶץ׃

ד׳ אָנֹכִ֞י אֵ֣רֵד עִמְּךָ֗ מִצְרַ֙יְמָה֙ וְאָנֹכִ֣י אֲעַלְךָ֔ גַּם־עָלֹ֖ה וְיֹוסֵ֣ף יָשִׁ֥ית יָדֹ֖ו עַל־עֵינֶֽיךָ׃

ואנכי אעלך. הִבְטִיחוֹ לִהְיוֹת נִקְבָּר בָּאָרֶץ׃

ה׳ וַיָּ֣קָם יַעֲקֹ֔ב מִבְּאֵ֖ר שָׁבַ֑ע וַיִּשְׂא֣וּ בְנֵֽי־יִשְׂרָאֵ֗ל אֶת־יַעֲקֹב֙ אֲבִיהֶ֔ם וְאֶת־טַפָּ֖ם וְאֶת־נְשֵׁיהֶ֑ם בָּֽעֲגָלֹ֕ות אֲשֶׁר־שָׁלַ֥ח פַּרְעֹ֖ה לָשֵׂ֥את אֹתֹֽו׃

ו׳ וַיִּקְח֣וּ אֶת־מִקְנֵיהֶ֗ם וְאֶת־רְכוּשָׁם֙ אֲשֶׁ֣ר רָכְשׁ֔וּ בְּאֶ֖רֶץ כְּנָ֑עַן וַיָּבֹ֣אוּ מִצְרַ֔יְמָה יַעֲקֹ֖ב וְכָל־זַרְעֹ֥ו אִתֹּֽו׃

אשר רכשו בארץ כנען. אֲבָל מַה שֶּׁרָכַשׁ בְּפַדַּן אֲרָם נָתַן הַכֹּל לְעֵשָׂו בִּשְׁבִיל חֶלְקוֹ בְּמְעָרַת הַמַּכְפֵּלָה; אָמַר נִכְסֵי חוּצָה לָאָרֶץ אֵינָן כְּדַאי לִי, וְזֶהוּ אֲשֶׁר קָרִיתִי לִי, הֶעֱמִיד לוֹ צְבוּרִין שֶׁל זָהָב וְכֶסֶף כְּמִין כְּרִי וְאָמַר לוֹ טֹל אֶת אֵלּוּ׃

ז׳ בָּנָ֤יו וּבְנֵי־בָנָיו֙ אִתֹּ֔ו בְּנֹתָ֥יו וּבְנֹ֖ות בָּנָ֑יו וְכָל־זַרְעֹ֥ו הֵבִ֖יא אִתֹּ֥ו מִצְרָֽיְמָה׃ {ס}

ובנות בניו. סָרַח בַּת אָשֵׁר וְיוֹכֶבֶד בַּת לֵוִי׃

ח׳ וְאֵ֗לֶּה שְׁמֹות֙ בְּנֵ֣י יִשְׂרָאֵ֔ל הַבָּאִ֖ים מִצְרַ֑יְמָה יַעֲקֹ֖ב וּבָנָ֥יו בְּכֹ֛ר יַעֲקֹ֖ב רְאוּבֵֽן׃

הבאים מצרימה. עַל שֵׁם הַשָּׁעָה קוֹרֵא לָהֶם הַכָּתוּב בָּאִים, וְאֵין לְתִמַּהּ עַל אֲשֶׁר לֹא כָתַב אֲשֶׁר בָּאוּ׃

ט׳ וּבְנֵי רְאוּבֵן חֲנוֹךְ וּפַלּוּא וְחֶצְרֹן וְכַרְמִי׃

י׳ וּבְנֵי שִׁמְעוֹן יְמוּאֵל וְיָמִין וְאֹהַד וְיָכִין וְצֹחַר וְשָׁאוּל בֶּן־הַכְּנַעֲנִית׃

> **בן הכנענית.** בֶּן דִּינָה שֶׁנִּבְעֲלָה לִכְנַעֲנִי; כְּשֶׁהָרְגוּ אֶת שְׁכֶם לֹא הָיְתָה דִּינָה רוֹצָה לָצֵאת עַד שֶׁנִּשְׁבַּע לָהּ שִׁמְעוֹן שֶׁיִּשָּׂאֶנָּה (בראשית רבה)׃

י״א וּבְנֵי לֵוִי גֵּרְשׁוֹן קְהָת וּמְרָרִי׃

י״ב וּבְנֵי יְהוּדָה עֵר וְאוֹנָן וְשֵׁלָה וָפֶרֶץ וָזָרַח וַיָּמָת עֵר וְאוֹנָן בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַיִּהְיוּ בְּנֵי־פֶרֶץ חֶצְרֹן וְחָמוּל׃

י״ג וּבְנֵי יִשָּׂשכָר תּוֹלָע וּפֻוָּה וְיוֹב וְשִׁמְרֹן׃

י״ד וּבְנֵי זְבֻלוּן סֶרֶד וְאֵלוֹן וְיַחְלְאֵל׃

ט״ו אֵלֶּה | בְּנֵי לֵאָה אֲשֶׁר יָלְדָה לְיַעֲקֹב בְּפַדַּן אֲרָם וְאֶת דִּינָה בִתּוֹ כָּל־נֶפֶשׁ בָּנָיו וּבְנוֹתָיו שְׁלֹשִׁים וְשָׁלֹשׁ׃

> **אלה בני לאה, ואת דינה בתו.** הַזְּכָרִים תָּלָה בְלֵאָה וְהַנְּקֵבוֹת תָּלָה בְיַעֲקֹב, לְלַמֶּדְךָ, אִשָּׁה מַזְרַעַת תְּחִלָּה יוֹלֶדֶת זָכָר, אִישׁ מַזְרִיעַ תְּחִלָּה יוֹלֶדֶת נְקֵבָה׃
>
> **שלשים ושלש.** וּבִפְרָטָן אֵי אַתָּה מוֹצֵא אֶלָּא שְׁלֹשִׁים וּשְׁנַיִם, אֶלָּא זוֹ יוֹכֶבֶד שֶׁנּוֹלְדָה בֵּין הַחוֹמוֹת בִּכְנִיסָתָן לָעִיר, שֶׁנֶּאֱמַר אֲשֶׁר יָלְדָה אֹתָהּ לְלֵוִי בְּמִצְרָיִם – לְדָתָהּ בְּמִצְרַיִם וְאֵין הוֹרָתָהּ בְּמִצְרַיִם׃

ט״ז וּבְנֵי גָד צְפִיוֹן וְחַגִּי שׁוּנִי וְאֶצְבֹּן עֵרִי וַאֲרוֹדִי וְאַרְאֵלִי׃

י״ז וּבְנֵי אָשֵׁר יִמְנָה וְיִשְׁוָה וְיִשְׁוִי וּבְרִיעָה וְשֶׂרַח אֲחֹתָם וּבְנֵי בְרִיעָה חֶבֶר וּמַלְכִּיאֵל׃

י״ח אֵלֶּה בְּנֵי זִלְפָּה אֲשֶׁר־נָתַן לָבָן לְלֵאָה בִתּוֹ וַתֵּלֶד אֶת־אֵלֶּה לְיַעֲקֹב שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה נָפֶשׁ׃

י״ט בְּנֵי רָחֵל אֵשֶׁת יַעֲקֹב יוֹסֵף וּבִנְיָמִן׃

> **בני רחל אשת יעקב.** וּבְכֻלָּן לֹא נֶאֱמַר בָּהֶן אִשֶּׁת, אֶלָּא שֶׁהָיְתָה עִקָּרוֹ שֶׁל בַּיִת׃

כ׳ וַיִּוָּלֶד לְיוֹסֵף בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲשֶׁר יָלְדָה־לוֹ אָסְנַת בַּת־פּוֹטִי פֶרַע *(כספרי תימן פּוֹטִיפֶרַע בחיבה אחת)* כֹּהֵן אֹן אֶת־מְנַשֶּׁה וְאֶת־אֶפְרָיִם׃

כ״א וּבְנֵי בִנְיָמִן בֶּלַע וָבֶכֶר וְאַשְׁבֵּל גֵּרָא וְנַעֲמָן אֵחִי וָרֹאשׁ מֻפִּים וְחֻפִּים וָאָרְד׃

כ״ב אֵלֶּה בְּנֵי רָחֵל אֲשֶׁר יֻלַּד לְיַעֲקֹב כָּל־נֶפֶשׁ אַרְבָּעָה עָשָׂר׃

כ״ג וּבְנֵי־דָן חֻשִׁים׃

כ״ד וּבְנֵי נַפְתָּלִי יַחְצְאֵל וְגוּנִי וְיֵצֶר וְשַׁלֻּם׃

כ״ה אֵלֶּה בְּנֵי בִלְהָה אֲשֶׁר־נָתַן לָבָן לְרָחֵל בִּתּוֹ וַתֵּלֶד אֶת־אֵלֶּה לְיַעֲקֹב כָּל־נֶפֶשׁ שִׁבְעָה׃

כ״ו כָּל־הַנֶּפֶשׁ הַבָּאָה לְיַעֲקֹב מִצְרַיְמָה יֹצְאֵי יְרֵכוֹ מִלְבַד נְשֵׁי בְנֵי־יַעֲקֹב כָּל־נֶפֶשׁ שִׁשִּׁים וָשֵׁשׁ׃

> **כל הנפש הבאה ליעקב.** שֶׁיָּצְאוּ מֵאֶרֶץ כְּנַעַן לָבֹא לְמִצְרַיִם; וְאֵין "הַבָּאָה" זוֹ לְשׁוֹן עָבָר אֶלָּא לְשׁוֹן הוֹוֶה, כְּמוֹ בָּעֶרֶב הִיא בָּאָה (אסתר ב׳ ד׳), וּכְמוֹ וְהִנֵּה רָחֵל בִּתּוֹ בָּאָה עִם הַצֹּאן (בראשית כ״ט), לְפִיכָךְ טַעְמוֹ לְמַטָּה בָּאֶל״ף, לְפִי שֶׁכְּשֶׁיָּצְאוּ לָבֹא מֵאֶרֶץ כְּנַעַן לֹא הָיוּ אֶלָּא שִׁשִּׁים וָשֵׁשׁ, וְהַשֵּׁנִי, כָּל הַנֶּפֶשׁ לְבֵית יַעֲקֹב הַבָּאָה מִצְרַיְמָה שִׁבְעִים – הוּא לְשׁוֹן עָבָר, לְפִיכָךְ טַעְמוֹ לְמַעְלָה בַּבֵּי״ת, לְפִי שֶׁמִּשֶּׁבָּאוּ שָׁם הָיוּ שִׁבְעִים, שֶׁמָּצְאוּ שָׁם יוֹסֵף וּשְׁנֵי בָנָיו, וְנִתּוֹסָפָה לָהֶם

יוֹכֶבֶד בֵּין הַחוֹמוֹת. וּלְדִבְרֵי הָאוֹמֵר תְּאוֹמוֹת נוֹלְדוּ עִם הַשְּׁבָטִים, צְרִיכִים אָנוּ לוֹמַר שֶׁמֵּתוּ לִפְנֵי יְרִידָתָן לְמִצְרַיִם, שֶׁהֲרֵי לֹא נִמְנוּ כָּאן; מָצָאתִי בְּוַיִּקְרָא רַבָּה, עֲשָׂו שֵׁשׁ נְפָשׁוֹת הָיוּ לוֹ, וְהַכָּתוּב קוֹרֵא אוֹתָן נְפָשׁוֹת בֵּיתוֹ, לְשׁוֹן רַבִּים, לְפִי שֶׁהָיוּ עוֹבְדִין לֶאֱלָהוּת הַרְבֵּה; יַעֲקֹב שִׁבְעִים הָיוּ לוֹ, וְהַכָּתוּב קוֹרֵא אוֹתָן נֶפֶשׁ, לְפִי שֶׁהָיָה עוֹבְדִים לְאֵל אֶחָד:

כ״ז וּבְנֵי יוֹסֵף אֲשֶׁר־יֻלַּד־לוֹ בְּמִצְרַיִם נָפֶשׁ שְׁנָיִם כָּל־הַנֶּפֶשׁ לְבֵית־יַעֲקֹב הַבָּאָה מִצְרַיְמָה שִׁבְעִים: {ס}

כ״ח וְאֶת־יְהוּדָה שָׁלַח לְפָנָיו אֶל־יוֹסֵף לְהוֹרֹת לְפָנָיו גֹּשְׁנָה וַיָּבֹאוּ אַרְצָה גֹּשֶׁן:

להורת לפניו. כְּתַרְגּוּמוֹ, לְפַנּוֹת לוֹ מָקוֹם, וּלְהוֹרוֹת הֵיאַךְ יִתְיַשֵּׁב בָּהּ:

לפניו. קֹדֶם שֶׁיַּגִּיעַ לְשָׁם. וּמִדְרַשׁ אַגָּדָה לְהוֹרוֹת לְפָנָיו – לְתַקֵּן לוֹ בֵּית תַּלְמוּד שֶׁמִּשָּׁם תֵּצֵא הוֹרָאָה:

כ״ט וַיֶּאְסֹר יוֹסֵף מֶרְכַּבְתּוֹ וַיַּעַל לִקְרַאת־יִשְׂרָאֵל אָבִיו גֹּשְׁנָה וַיֵּרָא אֵלָיו וַיִּפֹּל עַל־צַוָּארָיו וַיֵּבְךְּ עַל־צַוָּארָיו עוֹד:

ויאסר יוסף מרכבתו. הוּא עַצְמוֹ אָסַר אֶת הַסּוּסִים לַמֶּרְכָּבָה לְהַזְדָּרֵז לִכְבוֹד אָבִיו:

וירא אליו. יוֹסֵף נִרְאָה אֶל אָבִיו:

ויבך על צואריו עוד. לְשׁוֹן הַרְבּוֹת בְּכִיָּה, וְכֵן כִּי לֹא עַל אִישׁ יָשִׂים עוֹד (איוב ל״ד), לְשׁוֹן רִבּוּי הוּא – אֵינוֹ שָׁם עָלָיו עֲלִילוֹת נוֹסָפוֹת עַל חֲטָאָיו; אַף כָּאן הִרְבָּה וְהוֹסִיף בִּבְכִי יוֹתֵר עַל הָרִגְיל; אֲבָל יַעֲקֹב לֹא נָפַל עַל צַוְּארֵי יוֹסֵף וְלֹא נְשָׁקוֹ, וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ, שֶׁהָיָה קוֹרֵא אֶת שְׁמַע:

ל׳ וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל אֶל־יוֹסֵף אָמוּתָה הַפָּעַם אַחֲרֵי רְאוֹתִי אֶת־פָּנֶיךָ כִּי עוֹדְךָ חָי:

אמותה הפעם. פְּשׁוּטוֹ כְּתַרְגּוּמוֹ. וּמִדְרָשׁוֹ סָבוּר הָיִיתִי לָמוּת שְׁתֵּי מִיתוֹת, בָּעוֹלָם הַזֶּה וְלָעוֹלָם הַבָּא, שֶׁנִּסְתַּלְּקָה מִמֶּנִּי שְׁכִינָה, וְהָיִיתִי אוֹמֵר שֶׁיִּתְבָּעֵנִי הַקָּבָ״ה מִיתָתְךָ, עַכְשָׁו שֶׁעוֹדְךָ חַי, לֹא אָמוּת אֶלָּא פַּעַם אַחַת:

ל״א וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל־אֶחָיו וְאֶל־בֵּית אָבִיו אֶעֱלֶה וְאַגִּידָה לְפַרְע�ֹה וְאֹמְרָה אֵלָיו אַחַי וּבֵית־אָבִי אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ־כְּנַעַן בָּאוּ אֵלָי:

ואמרה אליו אחי וגו׳. וְעוֹד אֹמַר לוֹ, **והאנשים רועי צאן וגו׳**:

ל״ב וְהָאֲנָשִׁים רֹעֵי צֹאן כִּי־אַנְשֵׁי מִקְנֶה הָיוּ וְצֹאנָם וּבְקָרָם וְכָל־אֲשֶׁר לָהֶם הֵבִיאוּ:

ל״ג וְהָיָה כִּי־יִקְרָא לָכֶם פַּרְעֹה וְאָמַר מַה־מַּעַשֵׂיכֶם:

ל״ד וַאֲמַרְתֶּם אַנְשֵׁי מִקְנֶה הָיוּ עֲבָדֶיךָ מִנְּעוּרֵינוּ וְעַד־עַתָּה גַּם־אֲנַחְנוּ גַּם־אֲבֹתֵינוּ בַּעֲבוּר תֵּשְׁבוּ בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן כִּי־תוֹעֲבַת מִצְרַיִם כָּל־רֹעֵה צֹאן:

בעבור תשבו בארץ גשן. וְהִיא צְרִיכָה לָכֶם שֶׁהִיא אֶרֶץ מִרְעֶה, וּכְשֶׁתֹּאמְרוּ לוֹ שֶׁאֵין אַתֶּם בְּקִיאִין בְּמִלְאכָה אַחֶרֶת, יַרְחִיקֻכֶם מֵעָלָיו וְיוֹשִׁיבְכֶם שָׁם:

כי תועבת מצרים כל רועה צאן. לְפִי שֶׁהֵם לָהֶם אֱלֹהוּת:

פרק מ״ז

א׳ וַיָּבֹא יוֹסֵף וַיַּגֶּד לְפַרְעֹה וַיֹּאמֶר אָבִי וְאַחַי וְצֹאנָם וּבְקָרָם וְכָל־אֲשֶׁר לָהֶם בָּאוּ מֵאֶרֶץ כְּנָעַן וְהִנָּם בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן:

ב׳ וּמִקְצֵה אֶחָיו לָקַח חֲמִשָּׁה אֲנָשִׁים וַיַּצִּגֵם לִפְנֵי פַּרְעֹה:

ומקצה אחיו. מִן הַפְּחוּתִים שֶׁבָּהֶם לִגְבוּרָה, שֶׁאֵין נִרְאִים גִּבּוֹרִים, שֶׁאִם יִרְאֶה אוֹתָם גִּבּוֹרִים יַעֲשֶׂה אוֹתָם אַנְשֵׁי מִלְחַמְתּוֹ, וְאֵלֶּה הֵם: רְאוּבֵן, שִׁמְעוֹן, לֵוִי, יִשָּׂשכָר וּבִנְיָמִין – אוֹתָן שֶׁלֹּא כָּפַל מֹשֶׁה שְׁמוֹתָם כְּשֶׁבֵּרְכָן; אֲבָל שְׁמוֹת הַגִּבּוֹרִים כָּפַל וְזֹאת לִיהוּדָה שְׁמַע ה׳ קוֹל יְהוּדָה; וּלְגָד אָמַר בָּרוּךְ מַרְחִיב גָּד; וּלְנַפְתָּלִי אָמַר נַפְתָּלִי, וּלְדָן אָמַר דָּן, וְכֵן לְזְבוּלוּן, וְכֵן לְאָשֵׁר; זֶהוּ לְשׁוֹן בְּ״ר, שֶׁהִיא אַגָּדַת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. אֲבָל בְּתַלְמוּד בַּבְלִית שֶׁלָּנוּ (בבא קמא צ״ב) מָצִינוּ, שֶׁאוֹתָן שֶׁכָּפַל מֹשֶׁה שְׁמוֹתָן הֵם הַחֲלָשִׁים, וְאוֹתָן הֵבִיא לִפְנֵי פַּרְעֹה, וִיהוּדָה שֶׁהֶכְפִּיל שְׁמוֹ לֹא הֶכְפִּיל מִשּׁוּם חֻלְשׁוּת, אֶלָּא טַעַם יֵשׁ בַּדָּבָר, כִּדְאִיתָא בְּבָ״ק וּבְבְרֵיְתָא דְּסִפְרֵי שָׁנִינוּ בָהּ בִּוְזֹאת הַבְּרָכָה, כְּמוֹ תַּלְמוּד שֶׁלָּנוּ:

ג׳ וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה אֶל־אֶחָיו מַה־מַּעַשֵׂיכֶם וַיֹּאמְרוּ אֶל־פַּרְעֹה רֹעֵה צֹאן עֲבָדֶיךָ גַּם־אֲנַחְנוּ גַּם־אֲבוֹתֵינוּ׃

ד׳ וַיֹּאמְרוּ אֶל־פַּרְעֹה לָגוּר בָּאָרֶץ בָּאנוּ כִּי־אֵין מִרְעֶה לַצֹּאן אֲשֶׁר לַעֲבָדֶיךָ כִּי־כָבֵד הָרָעָב בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וְעַתָּה יֵשְׁבוּ־נָא עֲבָדֶיךָ בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן׃

ה׳ וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה אֶל־יוֹסֵף לֵאמֹר אָבִיךָ וְאַחֶיךָ בָּאוּ אֵלֶיךָ׃

ו׳ אֶרֶץ מִצְרַיִם לְפָנֶיךָ הִוא בְּמֵיטַב הָאָרֶץ הוֹשֵׁב אֶת־אָבִיךָ וְאֶת־אַחֶיךָ יֵשְׁבוּ בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן וְאִם־יָדַעְתָּ וְיֶשׁ־בָּם אַנְשֵׁי־חַיִל וְשַׂמְתָּם שָׂרֵי מִקְנֶה עַל־אֲשֶׁר־לִי׃

> **אנשי חיל.** בְּקִיאִין בְּאֻמָּנוּתָן לִרְעוֹת צֹאן׃
>
> **על אשר לי.** עַל צֹאן שֶׁלִּי׃

ז׳ וַיָּבֵא יוֹסֵף אֶת־יַעֲקֹב אָבִיו וַיַּעֲמִדֵהוּ לִפְנֵי פַרְעֹה וַיְבָרֶךְ יַעֲקֹב אֶת־פַּרְעֹה׃

> **ויברך יעקב.** הִיא שְׁאֵילַת שָׁלוֹם כְּדֶרֶךְ כָּל הַנִּרְאִים לִפְנֵי הַמְּלָכִים לִפְרָקִים, שלו״איר בְּלַעַז׃

ח׳ וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה אֶל־יַעֲקֹב כַּמָּה יְמֵי שְׁנֵי חַיֶּיךָ׃

ט׳ וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל־פַּרְעֹה יְמֵי שְׁנֵי מְגוּרַי שְׁלֹשִׁים וּמְאַת שָׁנָה מְעַט וְרָעִים הָיוּ יְמֵי שְׁנֵי חַיַּי וְלֹא הִשִּׂיגוּ אֶת־יְמֵי שְׁנֵי חַיֵּי אֲבֹתַי בִּימֵי מְגוּרֵיהֶם׃

> **שני מגורי.** יְמֵי גֵּרוּתִי; כָּל יָמַי הָיִיתִי גֵּר בָּאָרֶץ׃
>
> **ולא השיגו.** בְּטוֹבָה׃

י׳ וַיְבָרֶךְ יַעֲקֹב אֶת־פַּרְעֹה וַיֵּצֵא מִלִּפְנֵי פַרְעֹה׃

> **ויברך יעקב.** כְּדֶרֶךְ כָּל הַנִּפְטָרִים מִלִּפְנֵי שָׂרִים מְבָרְכִים אוֹתָם וְנוֹטְלִים רְשׁוּת, וּמַה בֵּרְכָה בֵּרְכוֹ? שֶׁיַּעֲלֶה נִילוּס לְרַגְלָיו, לְפִי שֶׁאֵין מִצְרִים שׁוֹתָה מֵי גְּשָׁמִים אֶלָּא נִילוּס עוֹלֶה וּמַשְׁקֶה, וּמִבִּרְכָתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב וָאֵילָךְ הָיָה פַּרְעֹה בָּא אֶל נִילוּס וְהוּא עוֹלֶה לְקָרָאתוֹ וּמַשְׁקֶה אֶת הָאָרֶץ (תַּנְחוּמָא)׃

י״א וַיּוֹשֶׁב יוֹסֵף אֶת־אָבִיו וְאֶת־אֶחָיו וַיִּתֶּן לָהֶם אֲחֻזָּה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּמֵיטַב הָאָרֶץ בְּאֶרֶץ רַעְמְסֵס כַּאֲשֶׁר צִוָּה פַּרְעֹה׃

> **רעמסס.** מֵאֶרֶץ גֹּשֶׁן הִיא׃

י״ב וַיְכַלְכֵּל יוֹסֵף אֶת־אָבִיו וְאֶת־אֶחָיו וְאֶת כָּל־בֵּית אָבִיו לֶחֶם לְפִי הַטָּף׃

> **לפי הטף.** לְפִי הַצָּרִיךְ לְכָל בְּנֵי בֵיתָם׃

י״ג וְלֶחֶם אֵין בְּכָל־הָאָרֶץ כִּי־כָבֵד הָרָעָב מְאֹד וַתֵּלַהּ אֶרֶץ מִצְרַיִם וְאֶרֶץ כְּנָעַן מִפְּנֵי הָרָעָב׃

> **ולחם אין בכל הארץ.** חוֹזֵר לָעִנְיָן הָרִאשׁוֹן – לִתְחִלַּת שְׁנֵי הָרָעָב׃
>
> **ותלה.** כְּמוֹ וַתִּלְאֶה, לְשׁוֹן עֲיֵפוּת, כְּתַרְגּוּמוֹ; וְדוֹמֶה לוֹ כְּמִתְלַהְלֵהַּ הַיְרֵה זִקִּים (משלי כ״ו)׃

י״ד וַיְלַקֵּט יוֹסֵף אֶת־כָּל־הַכֶּסֶף הַנִּמְצָא בְּאֶרֶץ־מִצְרַיִם וּבְאֶרֶץ כְּנַעַן בַּשֶּׁבֶר אֲשֶׁר־הֵם שֹׁבְרִים וַיָּבֵא יוֹסֵף אֶת־הַכֶּסֶף בֵּיתָה פַּרְעֹה׃

> **בשבר אשר הם שברים.** נוֹתְנִין לוֹ אֶת הַכֶּסֶף׃

ט״ו וַיִּתֹּם הַכֶּסֶף מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וּמֵאֶרֶץ כְּנָעַן וַיָּבֹאוּ כָל־מִצְרַיִם אֶל־יוֹסֵף לֵאמֹר הָבָה־לָּנוּ לֶחֶם וְלָמָּה נָמוּת נֶגְדֶּךָ כִּי אָפֵס כָּסֶף׃

> **אפס.** כְּתַרְגּוּמוֹ שְׁלִים׃

ט״ז וַיֹּאמֶר יוֹסֵף הָבוּ מִקְנֵיכֶם וְאֶתְּנָה לָכֶם בְּמִקְנֵיכֶם אִם־אָפֵס כָּסֶף׃

י״ז וַיָּבִיאוּ אֶת־מִקְנֵיהֶם֮ אֶל־יוֹסֵף֒ וַיִּתֵּן לָהֶם֩ יוֹסֵ֨ף לֶ֜חֶם בַּסּוּסִ֗ים וּבְמִקְנֵ֤ה הַצֹּאן֙ וּבְמִקְנֵ֣ה הַבָּקָ֔ר וַיְנַהֲלֵ֥ם בַּלֶּ֖חֶם בְּכָל־מִקְנֵהֶ֑ם בַּשָּׁנָ֥ה הַהִ֖וא׃

וינהלם. כְּמוֹ וַיְנַהֲגֵם, וְדוֹמֶה לוֹ אֵין מְנַהֵל לָהּ (ישעיהו נ״א), עַל מֵי מְנֻחוֹת יְנַהֲלֵנִי (תהילים כ״ג)׃

י״ח וַתִּתֹּם֮ הַשָּׁנָה֒ הַהִוא֙ וַיָּבֹ֣אוּ אֵלָ֔יו בַּשָּׁנָ֖ה הַשֵּׁנִ֑ית וַיֹּ֣אמְרוּ לוֹ֮ לֹֽא־נְכַחֵד֒ מֵאֲדֹנִ֗י כִּ֣י אִם־תַּ֤ם הַכֶּ֙סֶף֙ וּמִקְנֵ֣ה הַבְּהֵמָ֔ה אֶל־אֲדֹנִ֖י לֹ֣א נִשְׁאַ֑ר לְפָנֵ֣י אֲדֹנִ֔י בִּלְתִּ֥י אִם־גְּוִיָּתֵ֖נוּ וְאַדְמָתֵֽנוּ׃

בשנה השנית. לִשְׁנֵי הָרָעָב׃

כי אם תם הכסף וגו׳. כִּי אֲשֶׁר תַּם הַכֶּסֶף וְהַמִּקְנֶה וּבָא הַכֹּל אֶל יַד אֲדוֹנִי׃

בלתי אם גויתנו. כְּמוֹ אִם לֹא גְוִיָּתֵנוּ׃

י״ט לָמָּה֩ נָמ֨וּת לְעֵינֶ֜יךָ גַּם־אֲנַ֗חְנוּ֙ גַּם־אַדְמָתֵ֔נוּ קְנֵה־אֹתָ֥נוּ וְאֶת־אַדְמָתֵ֖נוּ בַּלָּ֑חֶם וְנִהְיֶ֨ה אֲנַ֜חְנוּ וְאַדְמָתֵ֗נוּ עֲבָדִים֙ לְפַרְעֹ֔ה וְתֶן־זֶ֖רַע וְנִחְיֶ֣ה וְלֹ֣א נָמ֔וּת וְהָאֲדָמָ֖ה לֹ֥א תֵשָֽׁם׃

ותן זרע. לִזְרֹעַ הָאֲדָמָה; וְאַף עַל פִּי שֶׁאָמַר יוֹסֵף וְעוֹד חָמֵשׁ שָׁנִים אֲשֶׁר אֵין חָרִישׁ וְקָצִיר, מִכֵּיוָן שֶׁבָּא יַעֲקֹב לְמִצְרַיִם בָּאָה בְרָכָה לְרַגְלָיו וְהִתְחִיל לִזְרֹעַ, וְכֻלָּה הָרָעָב, וְכֵן שָׁנִינוּ בְּתוֹסְפְתָּא דְסוֹטָה׃

לא תשם. לֹא תִהֵא שְׁמָמָה; לָא תְבוּר – לְשׁוֹן שְׁדֵה בוּר, שֶׁאֵינוֹ חָרוּשׁ׃

כ׳ וַיִּקֶן֩ יוֹסֵ֨ף אֶת־כָּל־אַדְמַ֜ת מִצְרַ֗יִם לְפַרְעֹה֙ כִּֽי־מָכְר֤וּ מִצְרַיִם֙ אִ֣ישׁ שָׂדֵ֔הוּ כִּֽי־חָזַ֥ק עֲלֵהֶ֖ם הָרָעָ֑ב וַתְּהִ֥י הָאָ֖רֶץ לְפַרְעֹֽה׃

ותהי הארץ לפרעה. קְנוּיָה לוֹ׃

כ״א וְאֶת־הָעָ֕ם הֶעֱבִ֥יר אֹת֖וֹ לֶֽעָרִ֑ים מִקְצֵ֥ה גְבוּל־מִצְרַ֖יִם וְעַד־קָצֵ֥הוּ׃

ואת העם העביר. יוֹסֵף מֵעִיר לְעִיר לְזָכְרוֹן, שֶׁאֵין לָהֶם עוֹד חֵלֶק בָּאָרֶץ, וְהוֹשִׁיב שֶׁל עִיר זוֹ בַּחֲבֶרְתָּהּ, וְלֹא הֵצַרְךָ הַכָּתוּב לִכְתֹּב זֹאת אֶלָּא לְהוֹדִיעֲךָ שִׁבְחוֹ שֶׁל יוֹסֵף שֶׁנִּתְכַּוֵּן לְהָסִיר חֶרְפָּה מֵעַל אֶחָיו, שֶׁלֹּא יְהִיוּ קוֹרִין אוֹתָם גּוֹלִים (חולין ס׳)׃

מקצה גבול מצרים וגו׳. כֵּן עָשָׂה לְכָל הֶעָרִים אֲשֶׁר בְּמַלְכוּת מִצְרַיִם, מִקְצֵה גְבוּלָהּ וְעַד קְצֵה גְבוּלָהּ׃

כ״ב רַ֚ק אַדְמַ֣ת הַכֹּהֲנִ֔ים לֹ֥א קָנָ֖ה כִּי֩ חֹ֨ק לַכֹּהֲנִ֜ים מֵאֵ֣ת פַּרְעֹ֗ה וְאָכְל֤וּ אֶת־חֻקָּם֙ אֲשֶׁ֣ר נָתַ֣ן לָהֶ֔ם עַל־כֵּ֥ן לֹא־מָכְר֖וּ אֶת־אַדְמָתָֽם׃

הכהנים. הַכּוּמָרִים, כָּל לְשׁוֹן כֹּהֵן מְשֻׁרֶת לֵאלֹהוּת הוּא, חוּץ מֵאוֹתָן שֶׁהֵם לְשׁוֹן גְּדֵלָה, כְּמוֹ כֹּהֵן מִדְיָן, כֹּהֵן אוֹן׃

חק לכהנים. חֹק כָּךְ וְכָךְ לֶחֶם לַיּוֹם׃

כ״ג וַיֹּ֤אמֶר יוֹסֵף֙ אֶל־הָעָ֔ם הֵן֙ קָנִ֣יתִי אֶתְכֶ֔ם הַיּ֥וֹם וְאֶת־אַדְמַתְכֶ֖ם לְפַרְעֹ֑ה הָא־לָכֶ֥ם זֶ֖רַע וּזְרַעְתֶּ֥ם אֶת־הָאֲדָמָֽה׃

הא. כְּמוֹ הִנֵּה, כְּמוֹ וְגַם אֲנִי הֵא דַּרְכֵּךְ בְּרֹאשׁ נָתַתִּי (יחזקאל ט״ז)׃

כ״ד וְהָיָה֙ בַּתְּבוּאֹ֔ת וּנְתַתֶּ֥ם חֲמִישִׁ֖ית לְפַרְעֹ֑ה וְאַרְבַּ֣ע הַיָּד֗וֹת יִהְיֶ֤ה לָכֶם֙ לְזֶ֣רַע הַשָּׂדֶ֔ה וּלְאָכְלְכֶ֖ם וְלַאֲשֶׁ֣ר בְּבָתֵּיכֶ֑ם וְלֶאֱכֹ֥ל לְטַפְּכֶֽם׃

לזרע השדה. שֶׁבְּכָל שָׁנָה׃

ולאשר בבתיכם. וְלֶאֱכֹל הָעֲבָדִים וְהַשְּׁפָחוֹת אֲשֶׁר בְּבָתֵּיכֶם׃

לטפכם. בָּנִים קְטַנִּים׃

כ״ה וַיֹּאמְר֖וּ הֶחֱיִתָ֣נוּ נִמְצָא־חֵ֤ן בְּעֵינֵי֙ אֲדֹנִ֔י וְהָיִ֖ינוּ עֲבָדִ֥ים לְפַרְעֹֽה׃

נמצא חן. לַעֲשׂוֹת לָנוּ זֹאת כְּמוֹ שֶׁאָמַרְתָּ׃

והיינו עבדים לפרעה. לְהַעֲלוֹת לוֹ הַמַּס הַזֶּה בְּכָל שָׁנָה׃

כ״ו וַיָּשֶׂם אֹתָהּ יוֹסֵף לְחֹק עַד־הַיּוֹם הַזֶּה עַל־אַדְמַת מִצְרַיִם לְפַרְעֹה לַחֲמֻשׁ רַק אַדְמַת הַכֹּהֲנִים לְבַדָּם לֹא הָיְתָה לְפַרְעֹה׃

לחק. שֻׂלָּא יַעֲבֹר׃

כ״ז וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן וַיֵּאָחֲזוּ בָהּ וַיִּפְרוּ וַיִּרְבּוּ מְאֹד׃

וישב ישראל בארץ מצרים. וְהֵיכָן? בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן שֶׁהִיא מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם׃

(**ויאחזו בה.** לְשׁוֹן אֲחֻזָּה)׃